

BUTLLETI

DEL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

ANY XIV

Novembre 1990

N.º 54

ELS DIES SANTS

Records i evocacions

ENRIQUETA MALIVERN

A Sitges, a la nostra joventut, quan et feien afeccionat a vagarejar o els semblava que no eres prou assenyat, et pronosticaven que acabaries «cantant *divinos*». Els *divinos* són uns relats curts de la Passió, que recitaven els captaires a canvi d'uns centimets, en tombar els dies Sants. Un dels que té recollits Antoni Comas a la «Història de la Literatura Catalana» fa així:

«Un divino vull cantar
davant Déu, alabat sia
de la mort i la passió
que el Divendres Sant patia».

Els *divinos*, malgrat el seu nom, eren sempre en català. No així els diferents cants de la Passió, que tan populars eren a final del segle passat i a principis del present. Cada divendres de quaresma, en la meua infantesa, cantàvem junt amb la mare un cant de Passió que començava així:

«Por el rastro de la sangre
que Jesús ha derramado
y por la Virgen María
buscando a su hijo amado».

I acabava:

«Quien esta oración dirá
todos los viernes del año
salvará una alma de pena
y la suya si está en pecado».

La mare m'explicava que de joveneta, quan treballava a la fàbrica Benazet, la cantaven totes les maquinistes plegades. Recordant-ho, deia que a ella la impressionava sentir tantes veus juntes entonant-la amb tota devoció, sense que se sentís res més que el cant, acompanyat del soroll sord de l'embarrat que feia funcionar totes les màquines.

Igual com les cançons, tota la literatura de *canya i cordill*, com els romanços i les auques, s'havien anat passant en castellà. El procés de castellanització havia anat actuant intensament fins a la fi del segle. Quan s'acostava la Setmana Santa, arribaven els venedors d'auques i romanços proveïts de les que feien referència a la *Vida, pasión y muerte de N. S. Jesucristo*. Tant el text com el dibuix eren molt ingenus, però no pas irreverents. Començaven amb el naixement de Jesús o amb l'anunciació de l'àngel a Maria i acabaven amb la resurrecció. Una d'elles comença així:

«Nace Dios en las alturas,
los ángeles van cantando,
y la paz anunciando
a todas las criaturas».

La vinyeta de la Samaritana diu:

«Convierte a la Samaritana
en el pozo de Jacob
a la santa fe cristiana».

El tema de la Samaritana és un dels que més es troben en els nostres cançoners religiosos. Tampoc no falta mai en les diferents versions escenificades de la Passió. A Sitges, en el carrer Nou, hi havia una casa que es deia ca la Samaritana. La seva estandant havia representat aquest paper a la Passió que anys enrere es posava en escena al Prado, i sembla que això l'havia fet popular. L'encontre de Jesús amb la dona de Samaria, que descriu l'Evangeli de sant Joan, l'arreglaven així:

«Déu te guard, samaritana,
Déu te lliuri de pecar,
si aigua em volessis dar,
me la beuria de bona gana».

No obstant això, sembla que encara que tots els papers que venien estaven en castellà, alguns rondallaires narraven el tema de la Passió en català. N'hi havia un que només es deixava veure quan s'acostaven els Sants Dies i que estava especialitzat en aquest tema. Anava fins i tot a algunes masies, que ja l'esperaven un any darrere l'altre. L'avi del mas Trader, de Cubelles, m'explicava, com era de pietós el seu relat i com se l'escoltava amb tota la devoció. Segons ell commovia més que els sermons del capellà. Era ben evident que els cants catalans de Quaresma i Setmana Santa, que tant populars ha vien estat s'anaven perdent. Els folkloristes cuitaven a fer-ne un recull tan de pressa com podien, però el poble anava deixant de cantar-los i els anava oblidant.

Degué ser per contrarestar una mica aquest corrent, que mossèn Cinto va publicar un cant de la Passió que va ser molt ben acollit. És possible que adaptés, com en altres ocasions havia fet, una antiga lletra popular, fent-ne una versió digna, sense treure-li gens de la seva l'espontaneïtat, com ell sabia fer tan bé. Segons diu el pròleg del llibret que jo tinc, se n'han fet in comptables reimpressions, i era cantada per

grups de devots i en fàbriques i tallers en els primers decennis d'aquest segle. És molt extens. Té cinquanta-set estrofes. I comença dient:

«Jesucrist, la passió vostra
ajudeu-me-la a cantar,
més morint per culpa nostra,
què faré sinó plorar».

I acaba:

«Després puja a l'alta glòria
que algun dia Déu ens do
per haver contat la història
de la santa Passió».

Els enyoradissos de temps i costums passats lamentem que els dies de Setmana Santa hagin perdut el seu profund sentit popular. Hem de reconèixer, però, que per altra banda l'Església ha fet un gran esforç per a retrobar la puresa de la litúrgia més reculada. D'aquelles cerimònies en llatí, que s'havien anat anquilosant, s'ha anat passant a uns ritus entenedors, senzills i dignes, conservant tota la grandesa de les celebracions. Potser podríem dir que el que s'ha perdut de portes enfora dels temples s'ha guanyat de portes endins amb els rituals dels nostres dies.

Una tempesta musical en el 1877

ANTONI VIGÓ I MARCÉ

Dia 23 d'abril. El bisbe se'n va. La gent s'està al carrer i als balcons. Les bandes de música col·laboren en l'ambient festiu i a la vegada solemne, però... esclata la tempesta. Tant la banda del senyor Carbonell com la del senyor Català volen anar més enrera, més a prop de la personalitat que s'acomia. Les autoritats civils i religioses recomanen que no es variï l'ordre, però els músics no ho accepten. Se'ls demana que alternin en la interpretació de les peces musicals però toquen alhora i... un clarinet de la banda del senyor Carbonell «ataca» el senyor Solà (violí?) de la banda del senyor Català. «Cierta violin furibundo/ y un airado clarinete/ empiezan el sainete». Així ho comentava satíricament en «Silvio» en la Revista Suburense del 13 de maig.

En les dues eleccions municipals anteriors a la de 1877, l'Alcalde senyor Gaietà Tarrida va ser elegit per unanimitat i en aquestes darreres eleccions només té majoria. Hi ha una oposició: els tres regidors de l'oposició són del Retiro. I els altres? Home!... del Prado. I per postres el Regent de la Parròquia que vol ser anomenat Ecònom amb el suport d'una de les faccions.

La qüestió ja estava caldejada. El dia 21, el dia del «recibimiento de su Ilustrísima», el bisbe Joaquim Lluç i Garriga, les forces vives del poble no anaven pas a l'ua: una comissió de l'Ajuntament l'esperava a la residència de Solers, una part del clergat i particulars a la Creu de Ribes, i a la porta del carrer de Sant Francesc l'esperava l'Alcalde, un grup de sacerdots i «una comisión compuesta por varios socios del Retiro».

En la primera sessió de l'Ajuntament celebrada després dels fets, s'acorda un vot de censura per als tres «concejals» Pelegrí Robert, Miquel Riera i Joan Llauredó per no haver anat en corporació a rebre al senyor Bisbe: «... no pudiendo alogar pretexto de enfermedad ni de otra clase por haber asistido como particulares». També s'acorda representar al senyor Bisbe el sentiment del municipi per aquests fets, deguts a l'antagonisme que hi ha entre els músics, «y que trasciende hasta el seno de las familias».

En la propera sessió aquells «concejals» no hi estan conformes, ja que es va fer una sessió extraordinària i hauria d'haver estat ordinària.

Ah! i res de censura, que els altres tampoc hi van anar a rebre el bisbe en corporació. I encara en la següent presentaran una censura contra «el proceder del alcalde el día del despido del Sr. Obispo». És clar que els altres tampoc no ho accepten i aproven el comportament de l'Alcalde «y la prudencia en no tomar medidas violentas delante del Sr. Obispo contra los que le desobedecieron».

Una altra polèmica apareix quan es discuteix de forma teològica si l'acte era de caire religiós o civil: com que s'acomia el senyor Bisbe era un acte religiós, i per tant tenia prioritat d'anar més enrera la banda del senyor Català que era la de l'Església, però com que el recorregut era pels carrers de la vila i no per l'interior del temple, el senyor Carbonell tenia aquest privilegi per ser la banda que representava l'Ajuntament.

Les discussions s'eternitzen i es barregen amb altres fets, com per exemple, un d'ocorregut tres anys enrera en què l'Alcalde va dissoldre una reunió i prengué els noms dels allí reunits perquè, segons ell, era una conspiració carlista. Els reunits ho negaren i digueren que aital conspiració sols era veritat en la seva ment. Però ara se'n torna a parlar, a favor i en contra. Per tot això potser hauríem d'encapçalar aquestes notes amb el títol de: «Tempestat político-religiosa-musical». Tempestat que hem extret de la Revista Suburense, que en el menys d'un any que tingué de vida (4-II-1877/2-VII-1878) pràcticament només parla d'aquest fet i de les seves conseqüències amb escrits «contraescrits», cartes, respostes i fins a quatre suplementos monogràfics!

I és clar el pobre senyor Rafel Costa, director del periòdic, ha de plegar i en el seu últim «Hasta más ver» diu: «Jamás Sitges saldrá del marasmo que le abochorna ante sus vecinos si no concluye de una vez con las mezquindades de sus pueriles partidos».

Nota complementària sobre l'origen del monestir de Garraf

IGNASI Me MUNTANER

En el número 50 d'aquest «Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans» (novembre del 1989), vaig fer algunes consideracions sobre l'origen del monestir i de la quadra de Garraf, i comparant el document en el què Guillem de Sant Martí feia l'any 1159 donació de les comes de Garraf a l'església de Sant Vicenç amb aquell altre en què l'any 1163 el rei Alfons I reiterava la donació d'aquestes mateixes terres, arribava a la conclusió que qui en el primer cas ocupava l'església era una comunitat d'ermitans o cenobites i que quan el rei va repetir la donació va instal·lar-s'hi una comunitat de canonges de sant Agustí, amb els quals podem parlar ja formalment de l'existència d'una comunitat i d'un monestir. Hom podria pensar que aquestes afirmacions són una suposició aventurada i amb poc fonament, però hi ha altres fets contemporanis que demostren que el cas de Garraf no és aïllat sinó força freqüent en aquella època, de manera que en altres llocs es van donar també situacions similars. En altres paraules: que en el segle XII era un fet normal l'existència de comunitats cenobítiques que amb el temps anaven desapareixent substituïdes per comunitats regulars.

El cas que vull esmentar correspon a l'origen de la fundació del monestir de Vallbona de les Monges (1). Efectivament, vers 1150, Ramon, un «home de Déu» com diu un document del 1157, va decidir dedicar-se a la vida eremítica en les aleshores, soledats de Vallbona, a uns 30 km de Siurana, que en aquells anys o encara era dominada pels sarraïns o tot just acabava de ser conquerida (ho fou l'any 1153). La fama de la seva vida santa va atreure altres companys, com el seu germà Puculull (que era casat i tenia, almenys, un fill) i una dona dita València, de manera que des del començament la comunitat que se li va unir va ser mixta. Al mateix temps va començar a rebre donacions: Agnès li va donar unes terres (any 1153), Ramon Berenguer IV els terrenys de la coma Fumada a l'actual Pobla de Cérvoles (any 1157) (2), després rebé les mateixes terres de Vallbona on la comunitat residia (any 1157), possiblement Alfons I li concedí les terres de Poboleda (any 1163) (3), i un any més tard rebé el lloc de Montesquiu (any 1164) (4). Cap a 1160 la primitiva comunitat ja s'havia desdoblada i se n'havia fundat una altra, dita del Sant Esperit, uns 2 km al SO de Vallbona. També a Cérvoles s'havia establert un petit grup de tres o quatre persones. I a Poboleda i Montesquiu es formaren igualment comunitats de certa importància. Totes aquestes comunitats tenien un sistema de vida que no depenia de cap orde oficialment constituït, sinó que era decidit lliurement pels seus membres, potser només orientats de forma general per la regla de sant Benet. Eren, per tant, grups de vida religiosa similars al que podem suposar que hi havia a les comes de Garraf abans de la intervenció d'Alfons I. Fins i tot trobem similituds en la manera com són esmentats uns i altres en els documents. Així, recordem que en la donació de Guillem de Sant Martí l'ofrena es fa «a l'església de Sant Vicenç de Campdàsens i a tu,

Pere Godai, i als habitants del lloc, presents i futurs», i quan es fa la donació del castell de Colobrers a la comunitat de Vallbona els eremites són esmentats també, amb una imprecisió que hauríem preferit que fos substituïda per una declaració més clara de la seva condició cenobítica, com «els habitants de Santa Maria de Vallbona i del Sant Esperit» (5).

Aquests grups cenobítics creats sota la direcció de Ramon de Vallbona van anar desapareixent. Alguns no sabem com, segurament per l'escassa arribada de nous membres. Un altre, el de Poboleda, acabà absorbit per Poblet i després passà a Scala Dei. El cas més ben conegut és el de Vallbona, amb el seu monestir bessó de Montesquiu. Aquestes dues comunitats, que al començament eren mixtes, van anar esdevenint predominantment femenines (les vocacions de dones devien ser més abundants que no les masculines) i el 1174 a Vallbona hi havia ja una superiora, Beatriu. Segurament, Ramon, ja vell, degué entendre que la continuació i estabilitat de les comunitats de Vallbona i Montesquiu depenia de la seva adscripció a un orde religiós i degué procurar o acceptar la vinguda d'una monja cistercenca del monestir navarrès de Tullebras, dita Oria, que a principis del 1176 ja era l'abadessa de la comunitat i que es degué ocupar de conduir el procés d'integració del monestir de Vallbona en l'orde del Císter. Poc després de l'arribada d'Oria moria, el 8 d'abril del mateix any, Ramon de Vallbona.

En resum, el floriment de la vida cenobítica a les serres del Tallat i del Montsant sota la direcció de l'eremita Ramon va des del 1150 al 1175 i va acabar desapareixent, o per consumpció natural o per la integració dels seus membres en ordes religiosos organitzats. Més o menys pels mateixos anys, vers la meitat del segle XII, també hi havia a les comes de Campdàsens, al Garraf, una comunitat de cenobites que vers 1160 va deixar d'existir per causes que ens són desconegudes, però que versemblantment podem atribuir a la inestabilitat inherent a aquesta mena de vida, i el seu lloc va ser ocupat per una comunitat regular d'agustinians. Són dos casos paral·lels i que s'il·lustren mútuament.

(1) La justificació del que explico sobre els orígens de Vallbona és a l'obra de Josep Me Sans i Travé, *Història del Tallat*, Lleida (Virgili & Pagès) 1987 (2.ª ed.), pàgs. 40-50.

(2) En aquell temps era el lloc de Sòrboles, uns 25 km al SO de Vallbona.

(3) Poboleda és al vessant S del Montsant, uns 35 km al SO de Vallbona. La cessió de Poboleda l'any 1163 a Ramon de Vallbona sembla ser conjectural, el que sí que és cert és que en un document de l'any 1173 consta que Ramon de Vallbona era el responsable d'aquesta comunitat cenobítica. A nosaltres, com a sitgetans, ens pot interessar saber que en aquest lloc de Poboleda entronc en contacte la comunitat de Vallbona amb la de Sant Vicenç de Garraf. Efectivament, uns 5 km al S de Poboleda, separada d'ella pel puig de Tossal, hi ha la vall de Porrera. Doncs bé, l'any 1171 Albert de Castellvell va donar aquesta vall al monestir de Garraf (en les afrontacions que s'hi esmenten es fa menció de Poboleda) perquè la poblessin. Com que els monjos de Garraf no s'ocuparen de realitzar aquest encàrrec, el 1180 Alfons I la concedí novament a Pere de Déu, però els monjos no renunciaren als seus drets i el 1201 van atorgar carta de població per a fundar-hi un lloc habitat. Aquest problema de competències es va solucionar l'any 1203 (vegi's Jose Me Font Rius, *Cartas de població y franquicia de Cataluña*, Bar-

celona (CSIC) 1969, vol. I, pàg. 764). Per tant, des del 1171 fins a la desaparició de la comunitat els eremites de Vallbona i els agustins de Garraf tingueren propietats veïnes a la serra del Montsant.

(4) En aquell temps era el castell Colobrer, uns pocs quilòmetres al SE de Vallbona.

(5) *Sans i Travé*, o. c., pàg. 43.

Amèrica i els sitgetans (11)

PERE SERRAMALERA I COSP

CAPITOL VII (Continuació)

Cognoms i noms	Estat	Any en què morí	Lloc	Data del funeral
Riba i Vivas, Antoni	Rita Ros	1813, 8	mar de Veneçuela	20-11-1815
Ricart i Roca, Bartomeu	Antònia Saumell	1804, 2	Cuba	20-8-1804
Rius i Artigas, Joan	Maria Mata	1809	Cumanà	22-12-1814
Robert i Ballester, Gaietà	Teresa Febrer	1816, 8	Cuba	29-1-1817
Robert i Galceran, Bartomeu	fadrí	1814, 8	Cuba	16-3-1816
Robert i Montaner, Bartomeu	Teresa Armengol	?	Amèrica	21-5-1813
Robert i Portas, Josep	fadrí	?	mar d'Amèrica	22-10-1821
Robert i Portas, Bernat	Maria Duran	1823	aigües de Moreria (Pto. Rico)	1-6-1824
Rodés i Raventós, Francesc	Rita Masó i Benaprès	?	Amèrica	21-6-1823
Romeu i Robert, Josep	fadrí	?	Villaclara (Amèrica)	16-10-1809
Romeu i Robert, Antoni	fadrí	1813	Cumanà	11-7-1815
Romeu i Robert, Pelegrí	Antònia Pasqual	1811, 11	Buenos Aires	22-8-1814
Romeu i Vendrell, Emmanuèl	Antònia Domingo	?	Rio de la Plata	28-4-1813
Ros i Fiol, Salvador	M. ^a Francesca Carbonell	1821	Guinea	22-9-1822
Ros i Mestre, Josep	fadrí	?	Veracruz	9-10-1809
Safons i Carbonell, Josep	Escolàstica Llopis	1810, 2	Cumanà	3-7-1810
Sagarra i Figueras, Montserrat	Teresa Nadal	?	Cadix (Amèrica)	27-6-1814
Sagarra i Quadras, Joan	fadrí	?	Amèrica	8-8-1808
Sagarra i Quadras, Magí	fadrí	1820, 6	Cuba	4-1-1823
Sans i Sagarra, Francesc	fadrí	1821, 6	Puerto Príncipe	4-7-1825
Sardà i Parellada, Bartomeu	fadrí	1818, 2	Cuba	3-8-1818
Sardà i Parellada, Joan	fadrí	1819, 5	Santo Domingo	12-11-1819
Sarioi i Mestre, Josep	M. ^a Teresa Mestre	1801, 12	mar de Puerto Rico	21-7-1802
Sarioi, Manuèl	Cecília Selva	1824, 10	Cuba	22-2-1825
Saumell i Comas, Salvador	Manuela Oliver	1807, 9	Chagre (Panamá)	1-12-1813
Soler i Oliver, Martí	Josepa Carbonell	1802, 1	Cuba	2-5-1803
Soler i Puig, Josep	fadrí	?	Amèrica	26-2-1812
Tasis i Carbonell, Salvador	M. ^a Rosa Busquets	1818, 10	La Guaira	19-8-1820
Tasis i Rius, Pere Màrtir	Gertrudis Milà	1814, 8	Veracruz	13-7-1821
Torrallbes i Vendrell, Pelegrí	fadrí	1820, 2	illa de S. Andrés (Amèrica)	26-6-1820
Vendrell, Joaquim	M. ^a Josepa Milà	1822, 1	Puerto Rico	4-2-1823
Ventura i Vidal, Josep	Francesca Capellades	1802, 12	Puerto Rico	17-5-1803
Vidal i Garriga, Cristòfol	Maria Casanovas i Robert	1808, 7	Cuba	2-12-1808
Vidal i Llopis, Cristòfol	Antònia Josepa Sagarra	1818, 5	La Guaira	29-7-1818
Vidal i Misas, Cristòfol	Maria Morera	1809, 7	L'Havana	10-2-1812
Vidal i Quadras, Magí	fadrí	1818, 7	Maracaibo	14-1-1819
Vidal i Romeu, Gaietà	M. ^a Teresa Saumell	1820, 9	Santiago de Cuba	20-3-1821
Vidal i Torralbas, Llorenç	Rita Cassañes	1814, 7	L'Havana	16-1-1815
Vilanova i Artigas, Francesc	Antònia Matas	1804, 2	Nova Barcelona	9-7-1804
Vilanova i Ballester, Bartomeu	?	?	L'Havana	7-12-1824
Vilanova i Llopis, Josep	Maria Morera	1820, 7	Bayamo	13-11-1820
Vilanova i Morera, Maria	Josep Vilanova i Llopis	1821, 9	Bayamo	25-2-1822
Vilanova i Vilar, Josep	M. ^a Francesca Masó	1808, 2	Cartagena d'Índies	12-6-1809
Vilanosa i Pasqual, Gaudenci	fadrí	?	Amèrica	17-3-1806

CAPITOL VIII

Acabada la llista dels caps de família del padró de l'any 1819, hi ha una anotació declarant exempts de tota tributació «por ser absolutamente pobres y vivir de la limosna, sin tener parientes a José Carbonell Matas, José Bou». Aquest Josep Carbonell i Matas el trobem en l'empadronament de l'any 1824 vivint en el carrer Barcelona, concretament en el número 6. Consta que està casat amb Maria Pla. Ell té 38 anys, ella 36, havent-hi del matrimoni dues

filles, de 9 i 2 anys, i un fill de 6 anys. Amb ells conviu el seu germà Salvador, que té 32 anys, i està casat amb Francisca Lluís, de 28 anys, i que té dues filles, Maria de 5 anys i Rita de 2 anys. Un tercer germà, anomenat Joan, sabem que està treballant a l'illa de Cuba.

El 19 de maig de 1824 l'alcalde Bonaventura Sans, signa un passaport per a Salvador Carbonell i Matas, de duració de 15 dies, per a traslladar-se a Barcelona, suposem que per a obtenir la Reial Llicència amb objecte de traslladar-se a Cuba. I acaba l'anotació del passa-

port dient: «Gratis por ser pobre». Ens dona les senyes del referit Salvador: «32 años, estatura regular, pelo castaño, ojos mellados, nariz gorda, barba cerrada, cara redonda, color tri-guëno. Tiene una cicatriz encima de la ceja derecha» (A.H.M. Passaports. Any 1824. N.º 72).

Mercès a la gentilesa de les germanes Montse i Vinyet Puig, van arribar a les meves mans unes cartes de l'esmentat Salvador Carbonell, dirigides a la seva muller Francisca Lluís, redactades i esborollades des que se'n va anar en 1824 fins al 1841, data de la darrera carta. No sabem quan va retornar. Aquestes cartes ens expliquen la vida d'aquells emigrants al Nou Món, on deixaren tal com dèiem al començament trossos de la seva pell i part de la seva vida, regressant, els que pogueren fer-ho, malalts, esgotats per un clima inhòspit i unes condicions de vida infrahumanes. És la història dels vençuts. Mes deixem-nos de comentaris i anem a llegir les set cartes.

La primera la va escriure des de «La Torre de San Pedro» (Alacant), camí d'Amèrica, el 9 d'octubre de 1824. Com és lògic, encara que escrita de la mà de l'autor, el traç és imperfecte amb moltes faltes d'ortografia, així com d'estilística, i les hem corregit per tal que fossin publicades i llegibles fàcilment. Dèiem que el traç és imperfecte, la lletra separada, desigual, demostrant manca de desenvolupament cultural, encara que evidència conèixer els principis bàsics de l'escriptura i les abreviatures. El paper és de mida de 21 per 21 centímetres. Està doblegat per la meitat i convertit en una carta de dos fulls. És de qualitat barata —possiblement del vaixell amb què viatjava—. Per transparència veiem la marca del fabricant «Jh. Rt. e Hijo». Escriu sols el full davanter, el signa i a continuació el doblega dues vegades, convertint-lo en la típica carta, i escriu la direcció al dors:

«A Francisca Carbonell y Lluís
SITGES

A D.ª Francisca Lluís, Sra. de Carbonell.
En la Torre de Sant Pere, 9 octubre 1824.

Carísima Esposa: Me alegraré que ésta te halle sin novedad, la mía es buena, así sea la tuya para lo que gustes mandar a Dios gracias.

Querida esposa: sabrás como el día 8 del corriente llegamos a éste, esperando el buen tiempo para seguir viaje para América y así cuando haya llegado allá, te escribiré. En fin, muchos recuerdos a todos los que te pregunten por mí y en particular las doy a Francesc Milá, y tú, Esposa, las tomarás a tu gusto. Quien desea verte es tu Esposo.» Signa i rúbrica amb el nom i els dos cognoms.

Entre la primera i la segona carta hi ha un espai d'un any i mig. Escrita per ell mateix, continua separant les lletres minúscules, mes ha millorat la calligrafia lleugerament, si bé continua amb les faltes de redacció i estilística, tant en castellà com en català, usant aquell lèxic propi dels «americanos», que barregen ambdues llengües. No diu on viu, encara que se suposa que és a l'illa de Cuba. Omple les tres cares de la carta, d'un paper sense cap senyal o marca de fàbrica, de mida de 31 per 21 centímetres, doblegant-lo per la meitat i després dues vegades més, convertint-lo en una misiva per a ésser lliurada a mà. No porta cap adreça.

«A mi querida y estimada Francisca, mi Esposa en Sitges:

día quince de mayo de 1826

Querida esposa: Vuelvo a decir me alegraré

que recibas aquestas cuatro ratlles tinguis salud desitjo para mi y la familia.

Sabrás que es la primera vegada que y sapigut noticias de ti y me admira molt que tú me enviés a dir que la mare està bona, y yo sé que és morta una, y otra que no me hagués dit que en Francisco Milá ha dit de mi que penso tenir tan bon negoci, com me han dit que té molt regadiu, que Déu li mantingui, que quan jo vas saber això hem vaig alegrar com si hagués estat per mi; ja li pots dir que estic molt content de saber que està bé.

També et dic querida y esposa mía, tú me dices que todos los días estás pensando en mí, pero yo, no todos los días, sino todas las horas y pot ser que a la hora menos pensada em vegis per aquí porque yo no gasto salud. Un diu que tinc febres, pero yo miraré de enviarte alguna cosa; si acás yo no vinc, no pensis que yo sigui com son aquí, así que mudan de terra, mudan de jenit, pero yo así como me ves por aquí, mateix me encontrarás, ya saps que yo com parlaba amb una dona posaba els ulls en terra y así mateix me encontrarás. Yo no fas cas de res, sinó de beure si puc replegar algun ral, per poder venir a veureu's y per venir-vos assistir en lo que puga y així mateix has de fer tu de encomanar-me a Déu, perquè Déu hem dongui per poder guanyar quatre rals, que en tenfn salud no hay cuidado.

Ya he dit tot lo que fa el cas. No escric més perquè els mosquits hem maten a picadas. Adió querida esposa y adió querida estimada, el dia que nos veiem nos darem una abrazada y adió que qui sap si nos veurem. Tu ets mi querida y del bon Déu no desconfiem, que algun dia nos veurem y ara nos nombrarem: és Francisca mi mujer y yo Salvador Carbonell. Algo mi olvidad encara: moltes memòries al pare y a tots els amics: Milá, Podellinda y tots els demés que parlin de mi y un abrazo a mis hijas en villa Torreles de Foix.

SALVADOR CARBONELL MATAS.»

Interessant és el detall que les dues filles Maria i Rita estiguin a Torrelles de Foix. No sabem en quina casa ella vivia a Sitges.

Per la tercera carta sabem que la muller li va respondre en data de 29 de novembre de 1826, i el marit li correspon en 30 de març de l'any següent, per tant; una carta trigava uns cinc mesos a anar de la península a Cuba o inversa. Aquesta tercera és escrita per un escriptent professional, com és pot veure per les abreviatures i fórmules que empra, encara que també hi ha faltes d'ortografia. El paper és de la mateixa qualitat que la primera i per transparència veiem les lletres: «J. HONIG & ZOONEN» que és el fabricant. Doblegada en tres parts i a continuació en dues, convertint-la en una carta que fou lacrada i després s'hi va escriure l'adreça: «A D.ª Francisca CARBONELL y LLUIS en Sitges. CATALUÑA». Fou enviada per correu, ja que porta la marca prefilatèlica R-4. Sols la signatura és seva. Es veu perfectament que ho passava molt malament, i que no guanyava res. Possiblement fou enviada per correu des de la península.

«A D.ª Franca. Carbonell y Lluís

Cuba y Marzo 30 de 1827

Mi más apreciada Esposa: De lo último de mi corazón celebraré que ésta te halle gozando de una entera salud, en compañía de nuestros amados hijos y demás de nuestra obligación. La mía por la presente es sin novedad gracias al Divino Señor.

Estimada Esposa: La presente se dirige para decirte que tengo recibida tu muy apreciada carta del pasado 29 de Noviembre y en ella considero lo que habrás podido en el tiempo que estoy yo fuera. No he podido mandar nada porque no lo he tenido y no ha dejado de causarme algún sentimiento, pero qué se ha de hacer, paciencia, que no hubo otro remedio.

Con el portador de ésta que lo será D. Fulano Giró te entregará dos onzas de oro; por ahora tomarás paciencia hasta que yo pueda mandarte más. No soy más largo por no haber tenido más.

Recibirás expresiones de mi hermano Juan y saludarás a su esposa de mi parte y a nuestra hija un sinfín de abrazos y tú dispón de tu estimado Esposo que te ama de corazón.

Salvador Carbonell y Matas.»

La quarta carta està datada aquell mateix any, l'1 d'octubre. Per tant creiem que la resposta fou portada per un propi aprofitant l'anada i tornada d'algú d'allí. És interessant perquè ens diu el poble on està, «Santa Catalina de Guaso», l'antic nom de Guantánamo a 48 km de Santiago de Cuba, en la província d'Orient en l'illa de Cuba. Per fi ens dona llum d'una circumstància: el perquè se'n va anar. Es queixa dels seus amics i del seu comportament, principalment d'en Francesc Milà i d'en Pere Catasús que fou Sergent Major de la Milícia Nacional Voluntària quan es va reestructurar pel novembre de 1821, i de la qual ell formava part com a «miliciano». Per tant, amb el canvi de règim i les conseqüents «purificacions» després de fet l'empadronament, va anar-se'n, creient, com exilat, que vindria una revolució i retornarien les llibertats. Per això pregunta en la carta: com va la revolució i de la qual no em diu res. Aquesta l'escriu ell, encara que fa la impressió com si algú li hagués fet un esberrany o una redacció sobre la qual ell va escriure-la definitivament. Va millorant la seva calligrafia, encara que són abundants les faltes, i aplica bastant bé les abreviatures, encara que mal posades, com quan diu: «lo así llo que así q' no ay hora q' llo no me acuerde». L'escriu en un paper bast, sense marca del fabricant, de mida de 22 per 16 centímetres, escrit per ambdues cares.

«A Dña. Franca. Carbonell y Lluís en Sitges.

Santa Catarina de Guaso, 1 octubre 1827.

Querida y estimada esposa: Me alegraré que al recibo de estas dos ratillas te encuentres en una perfectísima salud como para mi deseo. La mía es buena a Dios gracias y la familia para el consiguiente.

Querida esposa: Te notifico que ahora viene Santiago en este mes; no sé si será él quien te traera la carta y algunas, y Juan me parece para el mes de marzo o abril, me parece que saldrá de aquí para España. Yo puedo ser que no venga todavía ya que ahora empiezo; y la otra, es que tú no me has dicho nada de lo que yo te he encargado, de que me dijeras cómo va la cosa de la revolución; ni tú ni mis más amigos Milà, ni otro amigo Pedro Catasús, me podían haber mandado una carta por el muchacho del Met y no me han mandado nada. Me alegro del olvido, ya que yo no lo he olvidado, así que, no hay porqué yo ahora me acuerde de ellos, pero, algún día les daré las gracias si Dios quiere; porque yo estoy aún metido en un destierro, metido en un triste monte, que no veo más que árboles, cielo y nubes, cuando las hay. El día que puedo hallar un repollo de col, aquel día soy el rey. En fin, puedes pensar cómo estoy, pero no puedo venir. Yo te mandaré lo que pueda, con

Santiago o cuando venga Juan, y si Pedro Catasús quiere venir que venga él y su hijo, yo necesito un muchacho o un hombre, pero no tengo modo de mandarlo buscar al pronto, porque estoy empeñado y quiero desempeñarme, pues he tratado de quedarme con la tienda de la Compañía y lo más pronto que pueda lo mandaré buscar, y si tienen modo entre ellos y sus tíos de hacerle «picotilla» para mandarlo tan pronto como puedan que lo que traigan será abonado por mí.

En fin, querida esposa, aunque yo no venga, de aquí para adelante no pasarás miseria, primero Dios, ruega por mí, salud, memorias a mi padre, hermanos y hermanas; memorias a todos los parientes y amigos, y darás un abrazo a cada una de las hijas, en fin, no te digo más para no cansarte. Tu afectísimo esposo que desea besarte.

Salvador Carbonell y Matas.»

La quinta carta està redactada amb un paper semblant al de la tercera, paper bast amb els mateixos senyals. Un full de mida 30 per 20 centímetres, doblegat per la meitat, per convertir-lo en una carta de quatre cares. Comença, com és lògic, pel davant, segueix per l'anvers i després per la tercera, encara que la lletra va variant, començant petita i fina per anar-se engrandint en el tercer full, bastant irregular, com si el que escrivís acabés de passar una malaltia o un atac de febre, de tant demormada com està.

Repassem les dates: la primera el 9 d'octubre del 1824, la segona ja instal·lat a Cuba el 15 de maig del 1826, la muller li respon el 29 de novembre del 1826, la tercera d'ell és de data 30 de març del 1827, la quarta d'ell és de l'1 d'octubre del 1827, la muller li contesta el 21 de febrer del 1828 i ell li escriu la quinta el 12 de juny del 1828. Sembla com si haguessin trobat la forma de comunicar-se, d'escriure's regularment cada quatre mesos. Per tant, els emigrats a Ultramar o els seus familiars de la Península, amb molta sort podien rebre una carta a l'any, i tal com veïérem pels Obits, quan no tenien notícies d'ells durant uns anys, els donaven per morts, i les famílies benestants feien resar i cantar un funeral amb novena i cap d'any per a l'ànima del desaparegut.

«A D.ª Franca. Carbonell y Lluís. Sitges.

Sta. Catalina de Guaso de 12 de junio de 1828.

Querida y estimada esposa: Me alegraré que al recibo de estas dos «ratillas» te halles en una perfecta salud como para mi deseo.

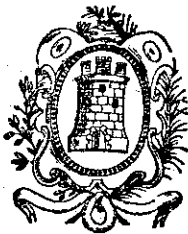
Querida esposa: te doy por noticia que la carta que me mandaste el 21 de febrero la recibí el 3 de junio, en la cama, muriéndome, sin saber en dónde estaba, pero, gracias a Dios, a fuerza de purgas, ayudas y sangrías ya me encuentro un poco fuerte y me he atrevido hoy a escribirte cuatro «ratillas», temblándome el pulso, pero parece la entenderás. También te digo, que yo deseo mucho el venir, pero no puedo ni en todo el año que viene por lo que yo he calculado en mi cuenta, pero, si necesitas algunos reales, me ha dicho mi hermano que vayas a casa la cuñada Roseta, que él le había mandado decir que si tú necesitabas alguna cosa que fueres allá, y él me parece que en el verano vendrá, y yo lo más pronto que pueda venir también me verás aquí, si Dios quiere. Quisiera yo poder venir con él, pero me parece que no podrá ser, pero la primera hora que yo vea el medio y modo de venir, yo te aseguro que como no esperaré segunda orden. Si no vengo, cuando venga Juan te dirá lo que hay, y él te llevará algo. En fin, no te digo más para no molestarte.

Muchísimas memorias a mi padre, hermanos y hermanas, cuñados y cuñadas, principalmente a la cuñada Roseta Badell y a María Pla, primos y primas, parientes y amigos, principalmente los das a Francisco Milá y a Pedro Catasús, y dos mil abrazos a nuestras hijas, y tu queridísima esposa, cógelas a la medida de tu gusto de quien te ama y no puede olvidar.

Salvador Carbonell y Matas.»

I amb un traç més gros, com nerviós, escrit després de signar diu: «y de lo que me dices del Ballarit, si lo habias dado en cuatro pesetas estaba bien vendido para remediarte, bien sabes que yo nunca he sido desconsiderado para lo que se ha necesitado».

La sisena carta està datada el 6 de juny del 1829 i des del mateix lloc. Encara que es veu

Memòria del G.E.S. del 1990

L'any 1989, el catorzè de vida del G.E.S., ha estat de continuïtat en les tasques culturals de l'entitat. Ha estat una etapa de transició donat el fet del canvi de la part dels components de la Junta Directiva establerta pels estatuts.

Respecte al moviment de socis s'ha hagut de lamentar la baixa de dos socis, la de Ramon Planes i Izabal, primer president de la nostra entitat, i la de J. M.ª Font i Llopart, Amic Predilecte de la Vila. Hi ha hagut tres altes de nous socis. Així doncs, el G.E.S. està constituït actualment per 196 socis.

Reunions i Assemblees:

18-II: Assemblea General Ordinària de Socis i parlament de Xavier Miret i Mestre sobre La Festa de l'Arbre a Sitges.

27-V: Presentació del llibre *Història Anecdòtica del Cau Ferrat*, de Miquel Utrillo i Morlius, a càrrec de Francesc Fontbona, Conservador de la secció de gravats de la Biblioteca de Catalunya.

30-IX: Lliurament dels Premis Josep Carbonell i Gener i Folklore de Sitges. Conferències dels autors dels treballs premiats, oferint uns resums dels seus estudis.

28-X: Conferència de Mercè Gras, de Barcelona, llicenciada en Història Moderna per la Universitat Central, sobre: *Sitges i els sitgetans a través dels processos criminals de l'Edat Moderna*.

2-XII: Conferència de l'arqueòleg Joan Manuel Garcia Targa sobre *Les restes arqueològiques de la cultura maia*.

16-XII: Celebració de la festa nadalenca amb els consocis i parlaments sobre *Les Festes Nadalenques*, *Els Pessebres*, *Les figures del pessebre i Tècniques per a fer un pessebre*, a càrrec, respectivament, de Xavier Miret, d'Àngels Parés i Corretger, d'Antoni Vigó i de Josep M.ª Artigues.

que a mida que passen els anys va aprenent a escriure millor, fos perquè estigués nerviós, exaltat, per haver renyit amb el germà o bé malalt, el fet és que la lletra té un traç més ample, més primitiu, havent-la, així ho sembla, escrit en dues o tres sessions, ja que cada vegada comença amb una lletra més o menys arrodonida, per a anar fent-la més gran a mida que escriu. La fórmula de comiat la repeteix una i altra vegada. Com les anteriors fou enviada mitjançant algú que venia a Sitges i donador a mà, ja que no porta senyal prefilatèlica del correu.

(Continuarà)

Un any més agraïm a la Biblioteca Popular Santiago Russinyol que ens hagi acollit per a la celebració d'aquests sis actes.

En els Premis Josep Carbonell i Gener va restar desert el corresponent a treballs d'estudiants universitaris. En la categoria de treballs d'alumnes de COU, BUP, FP i 8.ª d'EGB va resultar premiat el treball: *Societats recreatives importants de Sitges*, de Carme Andreu, Eva Farreres i Ester Font.

En el Premi Folklore de Sitges organitzat pel G.E.S. i dotat per Jofre Vila i Soler, resultà guanyador el treball d'Albert Cubeles i Bonet, *Les moixigangues a Catalunya. La moixiganga de Sitges*.

Ja han estat convocats els IX.ª Premis Josep Carbonell i Gener i el IV Premi Folklore de Sitges.

Pel que fa a les Publicacions, deixant de banda les circulars, aquest any han aparegut quatre butlletins encartats al periòdic local l'Eco de Sitges, que han eixit amb periodicitat trimestral amb la corresponent numeració del 47 al 50. De la seva edició se n'ha encarregat Ignasi M.ª Muntaner i Pasqual.

Pel que fa a volums, han aparegut el segon volum de les *Actes i Comunicacions presentades a la XXIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos*, celebrada a Sitges l'octubre de 1984. Volum que aplega les comunicacions referides a Sitges i al Penedès. Amb l'aparició d'aquesta publicació s'ha complert amb el compromís davant de la Comissió Permanent de les Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos, compromís que lamentablement no tots els Centres d'Estudis organitzadors de les Assemblees han pogut complir. També la *Història Anecdòtica del Cau Ferrat*, de Miquel Utrillo i Morlius, número 18 de la col·lecció Estudis que ha obtingut un bon ressò exterior a través dels mitjans de comunicació.

En el Fons Bibliogràfic s'han establert nous intercanvis de publicacions amb 22 entitats i institucions que són, concretament: Fundació Jaume Bojll, Centre Excursionista Talaia de Vilanova i la Geltrú, Sis Focs (Revista de La Masó), Centre d'Estudis Locals de l'Espluga de Francolí, Servei Municipal de Català de Vilanova i la Geltrú, Societat Castellonenca de Cultura, Ajuntament de Cambrils, Fundació Juan March, Ajuntament de Barcelona (Conservatori

de Música), Comissió Catalana del V.è Centenari del Descobriment d'Amèrica, Biblioteca de Catalunya, Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat, Club d'Amics de la Unesco a Catalunya, Obra Cultural Balear, Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, Associació Professional de Traductors, Intèrprets i Correctors de Llengua Catalana, Ateneu Barcelonès, Museu d'Art Modern (Barcelona), Grup d'Estudis i Recerques de S. Vicenç dels Horts, Associació d'Estudis de les Arts, Filosofia i Ciències Tradicionals Sant Jordi, Museu Torre Balldovina de Santa Coloma de Gramenet, i Biblioteca Víctor Balaguer. Com a fruit d'aquests intercanvis, a banda de la difusió de les nostres publicacions, s'ha enriquit el fons bibliogràfic de l'entitat amb 224 nous volums i s'ha passat dels 930 llibres als actuals 1.154.

Parlant de la gestió de la Junta Directiva, en l'Assemblea General Ordinària de Socis del 18 de febrer es renovà, tal com preveuen els estatuts, la meitat de la Junta. Fou elegit nou President Lluís Jou i Mirabent, i entraren a formar-ne part com a vice-presidenta Isabel Coll i Mirabent, i com a vocals Mariàngels Rivero Gilardi i Joaquina Veà i Baró, passant Anna M.ª Robert i Gorgues al càrrec de Tresorera, Xavier Miret i Mestre acceptà continuar com a Secretari durant dos anys més. Finien l'exercici dels seus càrrecs amb l'agraïment dels consocis per la tasca desenvolupada l'anterior President Ignasi M.ª Muntaner i Pasqual, el tresorer Antoni Ibàñez i Escoda, que acabava la pròrroga de dos anys en el càrrec, i els vocals Josep F. Pagès i Busoms i Ventura Sella i Barrachina.

En el transcurs de l'any se celebraren vuit reunions de la Junta Directiva per tal de dur a terme les tasques organitzatives de l'entitat.

A banda de les activitats anteriorment esmentades se sufragà un plafó de rajoles amb una poesia de David Jou i Mirabent per al porxo dels poetes del Vinyet, es col·locà una mostra de les publicacions del G.E.S. a les vitrines d'una entitat de crèdit de Sitges, es feren intervencions a Ràdio 4 i es publicaren recensions a la revista Gran Penedès i a l'Eco de Sitges sobre les noves edicions. S'acordà trametre un comunicat en suport de les Emissores Municipals de Catalunya, es facilitaren les dades sobre l'entitat per a la seva inclusió en una guia de Centres Culturals i es col·laborà amb l'Institut d'Estudis Penedesencs en ocasió d'haver escollit la nostra vila per a la celebració de les Segones Jornades d'Estudis Penedesencs.

Per acabar esmentarem que el 1989 ha estat un any en el qual diversos dels nostres socis han vist reconegudes les seves tasques personals: Isabel Coll i Mirabent obtingué el Premi Sant Ramon de Penyafort amb el treball *Rusiñol*, Manel Ferrer i Hill va rebre la Ploma d'Or de l'Ajuntament de Sitges, David Jou i Mirabent fou nomenat membre de l'Institut d'Estudis Catalans, Dolors Mirabent i Muntaner rebé el Premi Trinitat Catasús, Xavier Miret i Mestre guanyà el Premi d'investigació Vila de Cubelles amb el treball *Els noms de lloc del terme de Cubelles*, i el Premi Mil·lenari de Ribes amb el treball *Història de l'Associacionisme a Ribes. Les entitats (1867-1936)*, Vinyet Panyella i Balcells va veure publicat el seu llibre *J. V. Foix, 1918 i la idea catalana*, i Josep Roca-Pons va ser nomenat membre de l'Institut d'Estudis Catalans.

XAVIER MIRET I MESTRE
Secretari

**Aquest número ha estat publicat
amb l'ajuda de la**

"la Caixa"
CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS
DE BARCELONA